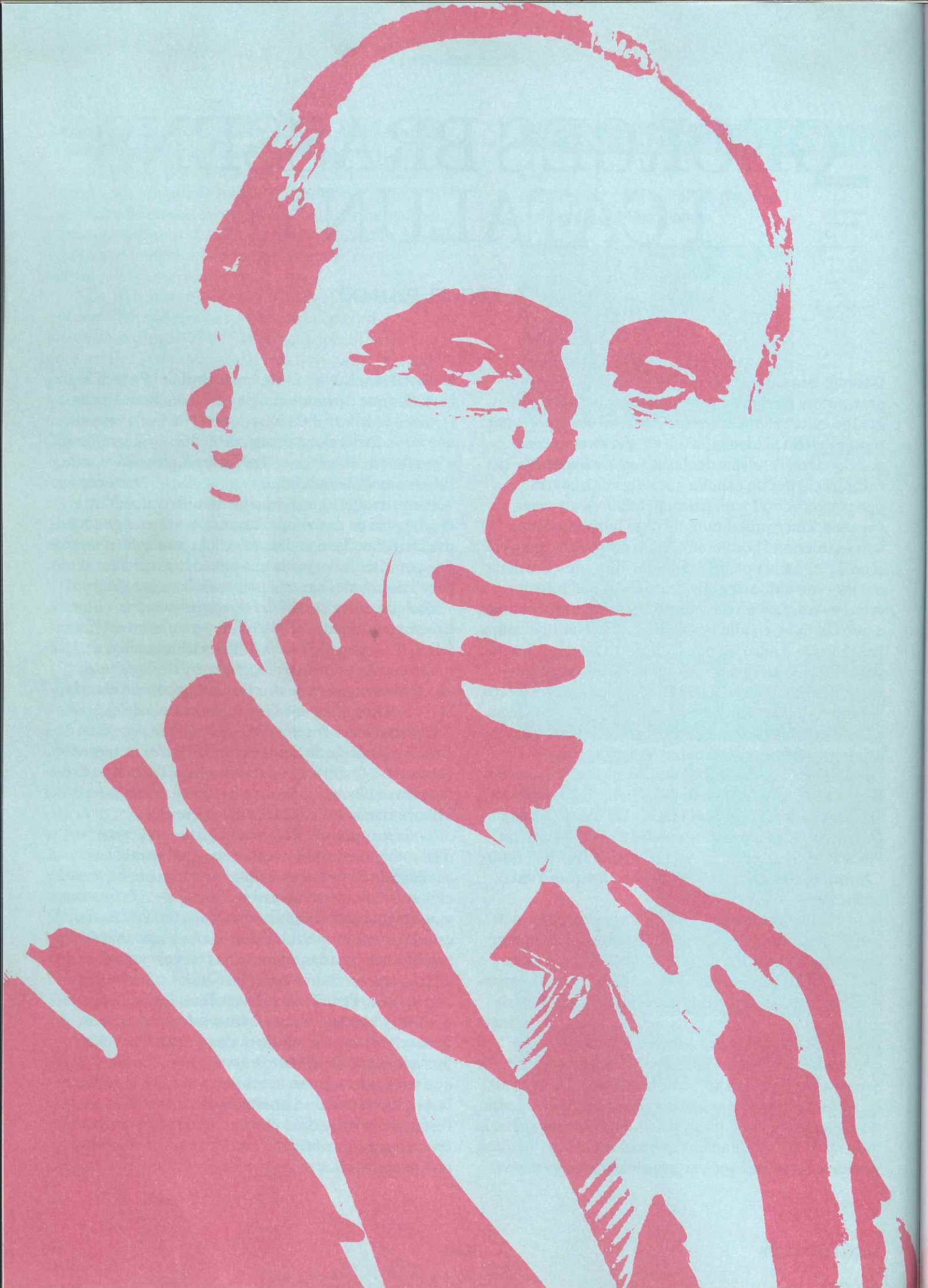

LA CENSURA MORAL DEL TEATRE DE FERRAN SOLDEVILA

Un text de FRANCESC FOGUET I BOREU

La publicació del *Teatre complet* (2021) de Ferran Soldevila revelà una de les facetes més ignorades d'aquest insigne escriptor i historiador. Com era prescriptiu, les seves obres teatrals hagueren de passar pel filtre burocràtic de la censura franquista. A l'Archivo General de la Administración (AGA) d'Alcalá de Henares es conserven els expedients sobre l'edició de *Guifre, L'hostal de l'amor* i —acompanyat de *L'amador de la gentilesa o la cort de Joan I— L'aprenent de suïcida*, i també sobre la representació de *L'hostal de l'amor, Albert i Francina* i *Don Joan*. Una anàlisi sumària d'aquesta documentació evidencia com la censura vetllava —debades— per la «moralitat pública».

PLÀCET PER A L'EDICIÓ

No tingué cap mena de problema la reedició de *Guifre* (1927). El 29 de març de 1949, Bernardo Crespo —gestor— en tramità des de Madrid la sol·licitud d'autorització que exigia l'Ordre del 29 d'abril de 1938 i disposicions complementàries per a l'edició a Aymà (AGA, 21/08678, 1613). En el seu informe, datat el 8 d'abril, Manuel Sancho Millán hi anotà: «tragedia en tres actos en verso, en catalán, de valor literario. Puede autorizarse su reimpression». Tal com estava establert, el cap de la Sección de Orientación Bibliográfica hi donà el vistiplau el 18 d'abril. Un cop fet el dipòsit dels cinc exemplars exigits, se li atorgà el plàcet definitiu el 31 d'octubre. *Guifre* es reedità a les acaballes de 1949 dins de la Col·lecció Literària Aymà.

Novament, Crespo gestionà la instància, datada el 3 d'abril de 1950, per a l'autorització de l'edició de *L'hostal de l'amor*, a cura de Rafael Tasis, editor (AGA,

21/09074, 1800). El 20 d'abril, Sancho Millán n'emeté l'informe reglamentari amb una valoració laconica: «Comedia en verso, en catalán, sin nada censurable.» Superats els tràmits habituals, el 24 d'abril fou comunicada l'autorització a Tasis. Tanmateix, el 20 de març de 1951, a causa d'un canvi d'editorial, Crespo formulà una petició per reclamar una nova targeta de censura per a Aymà i comunicà que l'edició no seria de bibliòfil, sinó «como obra corriente». Es publicà, també a la Col·lecció Literària Aymà, el 1951.

Aina Moll Marquès cursà, el 17 d'octubre de 1960, la sol·licitud per editar *L'aprenent de suïcida*, juntament amb *L'amador de la gentilesa o la cort de Joan I* (AGA, 21/13020, 5766), a l'editorial Moll. Després de resumir-ne el contingut, José de Pablo Muñoz es limità a autoritzar-les totes dues, el 22 de novembre, sense ni tan sols fer-ne cap comentari crític. Reberen l'aprovació definitiva el mateix dia. Curiosament, l'exemplar mecanoscrit lliurat a censura duia, per error, el nom de «Carles Soldevila» a la portada. Totes dues peces es publicaren conjuntament el 1961 a la col·lecció «Biblioteca Raixa».

SUSPICÀNCIES MORALES PER A LA REPRESENTACIÓ

Els tràmits per autoritzar la representació de *L'hostal de l'amor* foren planers. El 3 de juny de 1949, Joan Serrat, director de la companyia del Teatre Romea, donà curs a la instància pertinent segons l'Ordre del 15 de juliol de 1939 i disposicions complementàries, adreçada al Delegado Nacional de Propaganda (AGA, 73/08889, 78457). El censor José María Pons en redactà un informe breu, datat el 9 de juliol: «Poema de amor en verso,

con momentos cómicos. La escena transcurre en las afueras de Barcelona hacia el 1870, pero sin notas características.» En l'apartat «Valor puramente literario», hi consignà escaridament: «Muy correcta», i en el de «Valor teatral»: «Bueno». S'autoritza per a menors i sense retallades, el 21 de setembre; Serrat rebé la «Guía de censura» el 29 de setembre. Al cap de pocs dies, la nit del 13 d'octubre, s'estrenà al Romea.

No ho tingué tan fàcil Albert i Francina. El 18 d'octubre de 1950, el mateix Serrat sol·licità l'autorització per estrenar-la al Romea (AGA, 73/08951, 78506). En el seu informe del 2 de novembre, el censor Javier Rubio assenyalà que el valor literari era «correcto. Lenguaje sencillo, verso fácil» i en feu una consideració general ambivalent: «Se trata de un tema demasiado traído y llevado en el teatro regional. No obstante tiene su público y como siempre la acción gira alrededor de los mismos puntos y se adivina desde el principio su terminación. Es de corte romántico y roza muy levemente la entraña del alma de los personajes. Teatro en definitiva sin pretensiones. Proponemos algunas tachaduras y de manera especial tres notas que se refieren a la necesidad de moderar y mantener dentro de un minimum de corrección las acciones o dichos de los personajes.»

Les supressions suggerides —emfàticament marcades en color vermell— afectaven només l'acte primer i es reduïen a un adjectiu d'un vers, considerat irreverent en termes religiosos, i a dos fragments moralment qüestionables. L'adjectiu que el censor exigia suprimir era «sever» del vers «i que, si el cel, sever, t'ha privat de la mare» (escena 1, pàg. 3 de l'exemplar de censura), que Soldevila canvià, en l'edició de 1956, per una versió neutra: «i, si el cel, ha volgut privar-te de la mare». El primer dels fragments moralment sospitosos era aquest diàleg del final de l'escena 5, pàgina 16, que, segons el censor, havia de «decirse en tono irónico; si no, no puede admitirse»:

MERCÈ: Ja saps que tot ho encerta.
Té tractes amb els sants o amb Lluçifer. Alerta.
SANMARTÍ: Soc amic d'una bruixa.
MERCÈ: És clar, com que és bruixot.
SANMARTÍ: La visito sovint. Té gripaus dins
un pot, un gat, un llangardaix, òlibes i xibeques.
MERCÈ: I cap altre ocellot?
CRIAT: (Anunciant) El senyor de Rafeques.

L'altre fragment es referia a dues acotacions de la darrera escena de l'acte primer que disposen simplement que Albert i Francina «es besen». El censor anotà, al marge, aquesta admonició: «Debe ser un beso en la mejilla, exento de toda pasión carnal» (pàg. 27). En aquests dos darrers casos, l'edició de l'obra de 1956 mantingué les acotacions, però és molt probable que, en la representació, si més no davant l'inspector d'espectacles, s'hagués d'acatar el dictat de la censura. El 24 de novembre de 1950, el cap de la Sección de Cinematografía y Teatro autoritzà l'obra «para mayores de 16 años» amb les supressions i les remarques comentades. Malgrat això, Albert i Francina no s'estrenà al Romea fins al 25 de febrer de 1953.

L'expedient de Don Joan també es complicà innecessàriament. Pau Garsaball, director de la companyia del Romea, en cursà la sol·licitud el 4 de juny de 1963 (AGA, 73/09445, 78906). El censor Javier de Valdivia fou lapidari: «Versión libre en astra-canada gruesa y vodevilesca de tono subido del argumento de Don Juan Tenorio. Por otro lado, se hace intervenir, con una falta absoluta de oportunidad, a un monje hermano de Don Juan y, aunque habla en serio, las contestaciones de Don Juan, llenas de exaltación, rozan, mejor dicho, entran de lleno en la irreverencia y la heterodoxia. Ciertamente que al final, Don Juan invoca a la Virgen. El arrepentimiento puede suponerse; pero no impide todo lo que se dice si no se tachara.» Per atenuar-ne la «procacitat», recomanava eliminar el personatge de Fra Guillem i efectuar una quarantena de retallades.

Més condescendents foren els vocals de la Junta de Censura Teatral. Pedro Barceló titllà la versió del mite donjoanesc de «bastante superficial y ligera» i observà la necessitat de vetllar-ne l'escenificació «ante determinadas escenas de efusiones amorosas». Jorge Blajot Pena, eclesiàstic, l'autoritzà per a majors de 18 anys. Marcelo Arroita-Jáuregui vinculà la peça amb Molière, Tirso de Molina i Zorrilla; apuntà que el tema era plantejat «con la mayor prudencia» i relativitzà el recel del censor. La Junta, reunida el 16 de juliol, aprovà la representació de l'obra per a majors de 18 anys, no radiable, sense supressions ni visat d'assaig general. El 20 de juliol, Garsaball rebé la «Guía de censura» que n'autoritzava la representació. S'estrenà al Romea el 29 d'octubre. Molt soroll, al cap i a la fi, per a res.